

Macháček, Josef

[**Scripta Hierosolymitana. Vol. VI**]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1963, vol. 12, iss. B10, pp. 113-114

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106621>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

přehled o současném stavu a problematice marxistické i buržoazní filosofie a sociologie; sem zařadil i kritiku buržoazní kritiky marxistického učení o třídách a třídním boji a teorie „revoluce managerů“. V druhé části knihy („O některých formách buržoazní a revizionistické kritiky marxismu“) se z bohatého materiálu, který mu dnešní kritikové marxismu poskytli, zaměřil nejdříve na katolickou a existencialistickou (zvl. Sartrovu) polemiku s marxismem a na revizionismus uvnitř dělnického hnutí. Největší pozornost však věnoval analýze novokantovství jako „filosofickému a sociologickému základu „demokratického socialismu“ a teoriím o automatickém přechodu od kapitalismu k socialismu. Iribadžakovovy soudy se opírají o poměrně bohatý materiál z poválečné doby, pokud vyšel asi do r. 1957. Snad je třeba ještě uvést, že M. T. Jovčuk ve svém doslovu ke knize, vedle některých jiných připomínek, vytýká autorovi i příliš široké vymezování pojmu „revizionismus“. Iribadžakov totiž revizionismus ztotožňuje prakticky s jakoukoli „revizí marxismu“; chápe ho — bez nějakého dalšího omezení — jako každou „ideologii, která se snaží spojit některá marxistická tvrzení s buržoazní ideologií a která zároveň chce vystupovat jako ideologie dělnického socialistického hnutí“ (str. 293).

Jiří Gabriel

H. Lutzenberger, *Das Glaubensproblem in der Religionsphilosophie der Gegenwart in der Sicht von Karl Jaspers und Peter Wust*, München 1962. — Hlavní filosofické spisy P. Wusta vycházely již v třicátých letech, avšak — jak o tom svědčí i Lutzenbergerova disertační práce — větší pozornosti se jim dostalo teprve po válce. Lutzenberger rozdělil svůj výklad do dvou částí: v první se věnuje filosofickému systému K. Jasperse, v druhé pak rozebírá názory Wustovy. Autor prohlašuje Wusta za předchůdce těch filosofů, kteří se dnes — vycházejíce rovněž z pojmu existence člověka — snaží ubránit obvyklému pesimistickému ladění existencialistického pohledu na svět a člověka. Společně rysy Jaspersovy a Wustovy filosofie, především však jejich odlišnosti (Wustovu snahu vycházet z pozitivních zkušeností člověka, zdůraznění významu křesťanského náboženství při hledání „nové jistoty“, atd.) dokumentuje podrobným rozбором Jaspersovy „víry filosofické“ a Wustovy „víry náboženské“. Povahu Wustovy filosofie dobře vystihuje název jiné práce, kterou Lutzenberger uvádí v seznamu literatury: E. Hein, Peter Wust, ein Weg von der Existenzphilosophie zur philosophia perennis.) V dodatku Lutzenberger ještě krátce komentuje Bollnowovu knížku, *Neue Geborgenheit* (1955); také Fr. Bollnow se vrací k otázce, kde hledat východisko z oné krize, za jejíž projev — nikoli však dosud řešení — považuje i existenciální filosofii. — H. Lutzenberger je žákem Aloyse Wenzla, známého představitele současného „kritického realismu“. (Připomínám nedávnou polemiku J. B. Molčanova a I. B. Novikova — Voprosy filosofii 1960/41 a 1962/7 — s A. Wenzlem — *Osteuropa Naturwissenschaft* 1961/1 a *Zur sowjetischen Kritik des kritischen Realismus*, München 1962.)

Jiří Gabriel

Scripta Hierosolymitana. Vol. VI — Studies in Philosophy, Jerusalem 1960, 315 s. — Sborník obsahuje 8 příspěvků, tematicky velmi různých, třebaže většina z nich se týká historickofilosofické problematiky (Aristoteles, Kant, Maimon, Hegel, Collingwood...). Jedinou práci, zaměřenou spíš na aktuální otázky filosofie nežli na její historii, je stat „*The Need for a Courageous Philosophy*“ (Potřeba odvážné filosofie); jejím autorem je S. H. Bergman, redaktor sborníku — a také autor předmluvy, v níž mj. vyjadřuje přesvědčení, že všichni filosofové, žijící „v jednom světě“, by měli usilovat o „obecný, všelidský charakter“ svého myšlení. Svě představy o všelidském charakteru filosofie objasňuje Bergman až ve svém článku. Ukládá v něm nejdříve — odvolává se na Jasperse — filosofii úkol, podniknout „něco“ proti hrozbě nihilismu, jehož pramenem je slepá úcta před hmotou, strojem a vědou — a podobně jako Jaspers ztotožní nakonec toto „něco“ s návratem člověka k bohu. Může však filosofie, táže se Bergman, přivést člověka zpět k bohu, jestliže si lidé zvykli dívat na „svět jevů“ jako na jedinou a pravou skutečnost? Na tuto otázku prý Jaspers neodpovídá, zato Bergman na ni odpovídá velmi jednoduše: je prostě třeba zaměřit (nebo alespoň doplnit) „horizontální“ (= vědecké = kausální = kvantifikující) pojetí světa pojetím „vertikálním“, tj. nazíráním všech věcí a jevů „shora“, z hlediska jejich smyslu a jejich vzájemných souvislostí skrze boha („... everything is mutually dependent and everything is connected with everything through God“), aby byl člověk definitivně zachráněn před nebezpečím utilitarismu, materialismu a technologie. Námítku (kterou si ostatně sám vykonstruoval), že se snad člověk ani nemůže povznést do takové výše, aby nazíral věci „shora“, vyvrací Bergman stejně „odvážně“ poukazem na pythagorejce, novoplatoniky a indické jóginy, kteří prý již

dávno dokázali existenci duchovních schopností, „naprosto odlišných od utilitaristických stavů vědomí“. Další Bergmanovy úvahy (např. o parapsychologii, instinktech apod.) jsou už jen vedlejší výhonky protivědeckých spekulací, které — jak vidět — nejsou ani nové, ani odvážné, nepokládáme-li ovšem za projev odvahy ztotožnění víry v boha s popřením rozumu. A tak nejzajímavější na celém tomto příspěvku je koneckonců to, že se v něm autor dovolává při obhajobě svých iracionalistických a mystických názorů vedle Jasperse také Em. Hábla; Bergman cituje obšírně z „Utěchy z filosofie“, tklivě se rozepíše o Rádlově chorobě a s jakýmsi nepřirozeným nadšením zdůrazňuje, že velký český biolog objevil pravou filosofii teprve v době těžké choroby a tísňivé samoty.

Josef Macháček

Les grands courants de la pensée mondiale contemporaine. Panoramas nationaux. — Milan 1958, 2 sv., 1326 s. — Třicet autorů se podílelo na této práci a jejím výsledkem je 27 monografií, které — třebaže mají podat přehled o současném filosofickém myšlení všech národů — tvoří pouze jednu (první) ze tří částí celého díla; na „Panoramas nationaux“ (výklad jednotlivých národních filosofii) navazují totiž „Tendances principales“ (výklad základních filosofických směrů) a „Portraits ou médailles“ (tj. portréty nejvýznamnějších filosofů). První dva svazky, pojednávající o hlavních proudech současného myšlení z hlediska jednotlivých zemí a národů, obsahují monografie dobré i slabé, zbytečně rozvláčné i zbytečně stručné, podle toho, kdo kterou studii psal. O filosofii v Československu informuje stať zesnulého L. Riegra (profesora KU v Praze), a řekněme hned, že autor chápal účel „panoramatického“ výkladu příliš úzce; na 37 stránkách textu se snaží zachytit vše, co lze říci o naší filosofii v první polovině 20. století, a proto mu nakonec unikají věci nejpodstatnější (tak např. poslední oddíl věnovaný marxistické filosofii je více méně jen neúplný seznam jmen, a ani výklad zahrnutý do předchozích oddílů nepřesahuje rámec pouhého popisu filosofické problematiky). Jiné země a národy jsou na tom ještě hůře, a to nikoliv snad proto, že jejich národní filosofie je v začátcích (jako např. v zemích, které se teprve osvobozují od koloniální nadvlády), nýbrž proto, že jejich filosofii interpretují autoři nepřátelsky předpojatí. Tak o filosofii „Ruska (SSSR)“ pojednává monografie pařížského univerzitního učitele P. Pascala, rumunskou filosofii vykládá rumunský emigrant působící v Madridu, apod. Filosofie různých národů je kromě toho často řazena do jedné kapitoly (Anglie a dominia, Latinská Amerika, Skandinávské státy, Arabský svět), a to rovněž zkresluje jejich podíl na hlavních proudech soudobého myšlení. Největší nedostatek této kompilace však záleží v tom, na co upozorňuje již její redaktor, italský filosof M. F. Sciaccia — v různém pojetí filosofie u různých autorů. Některé kapitoly se týkají víc historie a ekonomiky nežli filosofie, jinde je filosofie ztotožňována s kulturou vůbec, jinde opět jen s tlustopisy univerzitních profesorů. A i když uvěříme Sciacci, že význam termínu „filosofie“ se mění v závislosti „na kultuře každého národa a na jeho stupni vývoje“, neodstraníme tím ještě nápadnou rozřístěnost a nestejnorodost celé práce. Není to v žádném případě syntéza filosofického myšlení, nýbrž právě jen kompilace článků o filosofii — kompilace, která informuje o tom, co jednotliví autoři pokládají za hlavní proudy filosofického myšlení v té či oné zemi, nikoli však o tom, jak skutečně vypadá filosofické myšlení 20. století.

Josef Macháček

Gáll Ernő, Sociologia burgheză din România, București 1958, 286 s. — O rumunské sociologii referovala občas v předmnichovské republice „Sociologická revue“ (vydávána od r. 1930 v Brně), ale i tento časopis věnoval pozornost jen několika badatelům, především těm, kteří se „monografickým“ zaměřením a metodikou sociologického průzkumu neodlišovali podstatně od brněnské školy prof. Arnošta Bláhy. Při četbě knihy „Rumunská buržoazní sociologie“ (její autor je univerzitním profesorem v Cluji) ztrácíme brzy dřívější mylné představy, jako by jediným významným představitelem buržoazní sociologie v Rumunsku byl D. Gusti, případně někteří jeho další žáci a stoupenci. Ne že by Ernő Gáll vytahoval na světlo kdejakého autora nebo kdejaký článek, aby se na nich pocvičil při kritickém výkladu buržoazního myšlení. Jeho rozbor se soustřeďuje jen na hlavní sociologické směry, nicméně i velmi střízlivý výběr těchto směrů prozrazuje, jak pestrá byla tematika rumunských sociologických škol a jak náročné jsou problémy, které musí řešit rumunský marxista, chce-li svédomitě zhodnotit jejich teoretická východiška, metody a výsledky. Nemohu-li doporučit čtenářům, aby si sami prostudovali podnětnou knížku jazykově pro většinu z nich těžce přístupnou, lituji toho hlavně proto, že její autor umí jak mezi jednotlivými sociologickými směry, tak uvnitř těchto směrů příkladně diferencovat, na rozdíl od těch, kdo ještě dnes